

Opinnäytetyö (AMK)

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Nestss13

2017

Heidi Kyyrönen

TURVALLISEN JA MONIPUOLISEN SIRKUSTILAN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

– sirkuksen näkökulmasta

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide | Sirkus

Kevät 2017 | 26

Minna Karesluoto

Heidi Kyyrönen

TURVALLISEN JA MONIPUOLISEN SIRKUSTILAN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

- sirkuksen näkökulmasta

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan sirkuksen erilaisia tilaratkaisuja eri käyttäjäryhmät huomioon ottaen. Tutkitaan harrastajien, lasten ja ammattilaisten näkökulmasta sirkuksen tilallisia vaatimuksia sekä eri sirkuslajien, kuten akrobatian, ilma-akrobatian, tasapainolajien sekä muiden lajien vaatimuksia harjoitus- ja esiintymistilaltaan. Katsotaan myös sirkuksen harjoittelun kannalta kiinteitä tilallisia ratkaisuja, kuten materiaaleja, kattokorkeutta ja kiinnityspisteitä sekä rakennusteknisiä seikkoja kuten valaistusta, äänentoistoa, ilmanvaihtoa ja energiankulutusta. Käydään läpi sirkustilojen yhteydessä olevia sosiaalisia tiloja ja muita yleisiä tiloja harjoitustilojen yhteydessä niin henkilökunnalle kuin asiakkaillekin. Viimeisenä tutkitaan vielä muita käytännön seikkoja, jotka täytyy ottaa huomioon sirkustilaa suunniteltaessa ja rakentaessa. Tällöisiä ovat mm. työ- ja paloturvallisuus, sekä henkilökunnan koulutus, joka liittyy esimerkiksi ensiaputaitoihin sekä välinehuoltoon.

ASIASANAT:

Sirkus, sirkustila, tilaratkaisut, työturvallisuus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing arts | Circus

Spring 2017 | 26

Minna Karesluoto

Heidi Kyyrönen

PLANNING AND CONSTRUCTING SAFE AND MULTIFUNCTIONAL CIRCUS SPACE

- from the point of view of circus arts

This thesis studies different spacial solutions in the field of circus arts taking in consideration different groups of users. It studies the spacial requirements for circus from the practioner's, children's and professionals' point of view, and different requirements in a practice place or on the stage for acrobatics, aerial acrobatics, balancing arts and others. It takes a look at the structural space solutions for circus practising, such as materials, hight of the ceiling and rigging points and also structural points such as lighting, sound, air conditioning and energy sollutions. It takes a look at social spaces and other spaces in contact of the practice space, for staff and customers. Finally it studies other practical points, which have to be taken care of when planning and building a circus space. These are things like safety at work, fire regulations and staff training, which include for example emergency skills and taking care of the equipment.

KEYWORDS:

Circus, circus place, solutions in space, safety at work

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	6
1 JOHDANTO	1
2 SIRKUKSEN KÄYTTÄJÄRYHMIEN TILAVAATIMUKSET	3
2.1 Sirkuksen harrastajat ja liikkujat	3
2.2 Lapset	3
2.3 Sirkus, taide ja viihde	4
3 SIRKUSLAJIEN TILA- JA VÄLINEVAATIMUKSET	5
3.1 Akrobatia	5
3.2 Ilma-akrobatia	6
3.3 Jongleeraus	6
3.4 Tasapainolajit	7
3.5 Muut sirkuslajit	7
3.6 Oheisharjoitteluvälineet ja ulkona harjoittelu	8
4 KIINTEÄT RAKENTEET SIRKUSTILASSA	10
4.1 Lattiat	10
4.2 Kattokorkeus, seinät ja värit	11
4.3 Sirkuksen kiinnityspisteet	11
4.4 Valaistus	13
4.5 Ilmanvaihto	14
4.6 Äänentoisto ja akustiikka	14
4.7 Sähkö- ja verkkojärjestelmät	15
4.8 Esteettömät tilat	15
4.9 Sirkuslajien ja -tuntien sijoittelu tilaan	17
5 YLEISET TILAT	18
5.1 Käyttäjien yleiset tilat	18
5.2 Säilytystilat ja varastointi	18
5.3 Muut tilat	18
6 MUUT SIRKUSTILAA KOSKEVAT TOIMINNOT	21
6.1 Työturvallisuus	21

6.1.1 Henkilökunnan koulutus	22
6.1.2 Ensiapu	22
6.2 Paloturvallisuus	22
6.3 Muut viralliset ilmoitukset	23
6.4 Sirkusvarusteiden huolto ja seuranta	24
7 LOPPUPOHDINTA SIRKUSTILAN TILARATKAISUISTA	25
LÄHTEET	26

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

EA Ensiapu (Suomen punainen risti)

SPR Suomen punainen risti (Suomen punainen risti)

1 JOHDANTO

Uutta sirkustilaa harkitessa täytyy ottaa lukuisia muuttujia huomioon. Sirkus lajina on hyvin monipuolinen ja niin ovat sen tilavaatimuksetkin. Perehdyn tässä opinnäytetyössä sirkustilan vaatimuksiin lukuisista eri näkökulmista, mm. sirkuksen harjoittelijan, ammattilaisen, tilan käytännön rakentamisen sekä turvallisuuden näkökulmista, jotta saataisiin selville, millainen on monipuolinen ja turvallinen sirkustila kaikille sen eri käyttäjäryhmille.

Perustin opiskeluaikana oman toiminimen sirkus- ja tankotanssituntien ohjaamista varten. Sirkustaustani ollessa voimistelussa ja tankotanssissa, eivät sirkustilalliset ratkaisut olleet minulle ennalta tuttuja. Varsinkin voimistelun ja tankotanssin parissa työturvallisuus jää oman kokemukseni mukaan helposti huomioimatta ihmisten nauttiessa harrastamisesta ja kouluttautuneiden ohjaajien/opettajien ollessa harvassa. Moni ohjaa tunteja oman harrastustaustan perusteella niin seuratoiminnassa kuin tankotanssissakin. Kokemukseni perusteella ihmisillä ei ole näillä sirkusta lähellä olevilla aloilla tietämystä turvallisista toimintatavoista tai siitä, mistä informaatiota voisi saada.

Olen vaihtanut yritykseni opetustilaa jo kertaalleen ja yritykseni toiminnan kasvaessa tarvitsemme taas suurempaa ja monipuolisempaa tilaa. Kiinnityspisteiden suunnittelu ja uusien välineiden hankinta ovat minulle ajankohtaista. Lisäksi olen ohjannut sirkusta erilaisissa koululiikuntatiloissa, joissa tilaa joutuu paljon soveltamaan sirkuksen tarpeille sopivaksi. Näiden seikkojen vuoksi tutkin sirkuksen erilaisia tilaratkaisuja.

Rakennusteknistä alalle sovellettavaa tietoa aiheestani löytyy suhteellisen hyvin ja sisäliikuntatiloista löytyy myös jonkin verran materiaalia, jonka voi soveltaa sirkuksen kentälle osittain. Mutta koska sirkustiloista ei suoranaisesti ole sirkuksen perinteen mukaisesti paljon kirjoitettua materiaalia, käytän lähteenäni myös haastatteluja ja omaa kokemustani alalla. Tällä tavalla pystyn hyödyntämään sirkusteknisen tiedon, joka on karttunut haastateltaville sirkusalan ammattilaisille monien vuosien saatossa käytännön työssä, eikä sitä löydy kirjallisessa muodossa.

Tutkin aluksi eri käyttäjäryhmiä ja sirkuslajeja ja heidän tarpeitaan sirkustilassa sekä analysoin, kuinka monet ratkaisut kannattaa sirkuksen näkökulmasta toteuttaa näille eri käyttäjäryhmille. Tutkin sirkustilan kiinteitä rakenteita ja mitä niiden suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon. Tarkastelen erilaisia yleisiä tiloja varsinaisen

sirkusharjoittelutilan yhteydessä. Lopuksi käyn läpi myös läpi erilaisia toimintoja, joita sirkustilaa suunnitellessa tulisi ottaa mahdollisesti huomioon. Tutkimuksen tavoitteena on saada kokoon kattava kartoitus, kuinka sirkustilaa kannattaa aloittaa suunnittelemaan ja millaisia seikkoja suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon.

2 SIRKUKSEN KÄYTTÄJÄRYHMIEN TILAVAATIMUKSET

Liikuntatilojen ja -paikkojen vaatimukset määräytyvät hyvin paljon käyttötarkoitusten mukaan. Tilan ominaisuuksien tulee vastata tarpeen vaatimaan kysyntään koko tilan elinkaaren ajan. Tilan omistajalle tärkeitä yksityiskohtia ovat myös tilan vaatimat ylläpitokustannukset ja alkuvaiheen investoinnit. (Rakennustieto Oy 2008, 15.)

Sirkus on hyvin monipuolinen laji ja saattaa eri näkökulmista katsottuna olla liikuntaa, viihdettä tai taidetta. Sirkuksen harjoittamiseen tarkoitettun tilan tulisi siis myös olla hyvin monipuolinen ja muunneltavissa. Katsomalla tarkemmin tilan tulevia käyttäjiä sekä tilassa harjoitettavia lajeja saamme paremman kuvan sirkustilojen vaatimuksista. (Kosonen 2010, 22.)

2.1 Sirkuksen harrastajat ja liikkujat

Moni tulee sirkustilaan kohottamaan kuntoaan ja harrastamaan sirkusta ilman suurempia tavoitteita. Harrastajat, niin nuoret sekä aikuiset, ovatkin monen sirkustilojen suurimmista käyttäjäryhmistä. Tilasta tulisi rakentaa harrastelijalle mahdollisimman yksinkertainen ja turvallinen, jotta harrastajan olisi helppo tulla silloin tällöin tilaan ilman suurempia perehdytyksiä, joko ohjatusti tai mahdollisesti myös omatoimisesti. Myös tarpeellinen info ja ohjeistus tilan käyttöprotokollasta ja turvallisuuteen liittyvistä ohjeista olisi hyvä olla tulostettuna oleellisiin paikkoihin. Selkeä ohjeistus tilan käyttöä ajatellen tekee harrastelijan käyttökokemuksesta positiivisemmän ja tekee tulosta tilaan uudelleen helpomman ja kutsuvamman. Käsittelemme erityisryhmät ja heidän tilavaatimuksensa osiossa 4.8, esteettömät tilat. (Kosonen 2010, 22.)

2.2 Lapset

Lasten sirkusharrastelijaryhmiä ajatellen tilan tulisi olla turvallinen ja kaikki lapsille vaaralliset tavarat ja esineet tulisi säilyttää lasten ulottumattomissa. Varsinkin kaikki kulmat, kolot ja kovat ulokkeet tulisi olla suojattuna niin, etteivät lapset kompastu tai satuta itseään niihin. Myöskin turvallisuuden kannalta tärkeät välineet tulisi yrittää pitää

lapsien ulottumattomissa. Esimerkiksi ilma-akrobatian kiinnitykset kannattaa laittaa niin, että lapset eivät niihin pääsen käsiksi. Myös kovat esineet lattialla, kuten nuoran jalat ja vaijerit kannattaa sijoittaa saliin niin, etteivät lapset kompastu keskellä salia olevaan objektiin tai liukasti liukkaisiin patjoihin. Kovat ulkoiset elementit salissa tulisi suojata vähintään pehmikkeillä kuten patjoilla.

Lasten tunteja vetäessä tilan mahdollinen jakaminen on hyvä olla kokemukseni mukaan sellainen, että yksi ryhmä on yksin aina selkeästi rajatussa tilassa. Tämä helpottaa tuntien suunnittelua ja lasten keskittymiskykyä. Mitä pienemmät lapset ovat kyseessä, sen enemmän lapsen keskittymiskyvyn pitäminen myös tilaratkaisuilla ja ryhmäkoolla korostuu. Myöskin taiteellisen suunnittelutyön toteuttaminen on monelle artistille helpompaa rajatussa tilassa, jossa ulkopuolisia häiriötekijöitä ei ole. (Kosonen 2010, 41).

2.3 Sirkus, taide ja viihde

Sirkusta voi tehdä myös viihdettä tai taidetta ajatellen. Tällöin mukaan kuvioon tulee yleensä myös jonkinlainen esitystoiminta. Monipuolinen sirkustila muuntautuu Turun ammattikorkeakoulun Esa Pukeron (19.5.2017) mukaan myös esitystilaksi, jossa katsomo ja lava tapaavat toisensa. Perinteisiä esitystiloja, kuten teattereita ja ”mustia laatikoita” voi hyvin käyttää sirkuksen esitystoimintaa varten, varsinkin, jos niihin on rakennettu valmiiksi sirkuksen kiinnityksien vaatimat vetolujuudet vaadituille välineille. Monesti kattokorkeus ja kiinnitykset ovatkin oleellisessa asemassa sopivan esitystilan löytymiseen. Siksi myös esitystilaksi muuntuva harjoitustila onkin hyvin monipuolinen sekä aikaa ja rahaa säästävä vaihtoehto. Myös oleellisia tekijöitä esitystoiminnassa ovat valaistus, pintamateriaalien värit ja äänentoisto. (Kosonen 2010, 44 – 46.)

3 SIRKUSLAJIEN TILA- JA VÄLINEVAATIMUKSET

Sirkuslajien kirjo vaatii erilaisia välineitä ja erilaisia ympäristöjä. Paljon tilan vaatimukset riippuvat toki myös siitä, mitä lajeja tilassa on tarkoitus harjoittaa tai mikäli tilassa on paljon harrastustoimintaa, mitä lajeja opettajat osaavat ohjata. Mitä useamman lajin harjoitusmahdollisuudet saadaan samaan tilaan mahtumaan, sitä monipuolisempi tila tietysti on. Taloudellisesta näkökulmasta kannattaa myös kartoittaa, mitä lajeja tilassa tulee oikeasti tehtyä, jotta turhia välineitä ei tule hankittua viemään tilaa ja pölyttymään. Käymme tässä osiossa läpi muutamia yleisimpien sirkuslajien tila ja välinevaatimuksia.

3.1 Akrobatia

Akrobatia vaatii suuren avoimen lattiatilan liikkeiden harjoittamiseen. Turvallisen harjoittelun takaa myös permantomatto tai muu pehmeä alusta harjoittelijan alla. Permannon olisi hyvä olla käyttötarkoitukseen sopivan pituinen ja vähintään 2 metrin levyinen. Permantoja saa helposti yhdisteltyä toisiinsa markkinoilta löytyvillä tarranauhoilla. Akrobatian harjoitteluun soveltuu hyvin myös airtrack tai jokin muu joustava ”rata”, joita löytyy nykyään markkinoilta entistä enemmän. Tällöisiä käyttävät hyvin paljon esimerkiksi telinevoimistelijat.

Monien akrobatialiikkeiden turvallista harjoittelua ja erilaisia liikekehittelyitä varten sopivat myös isommat paksummat patjat, kiilat, erilaiset pehmopalat ja hyppymontut. Mitä enemmän erilaisia alustoja ja ponnistusta helpottavia välineitä löytyy, sitä monipuolisempia liikekehittelyitä voidaan saada aikaiseksi harjoittelun tehostamiseksi. (Rinnevuori, 2014, 10.) Mitä isompia välineitä, sitä enemmän myös säilytystilaa tarvitaan. Patjojen ja alustojen monipuolisuus ja sopivuus useampaan lajiin ja harjoitteeseen korostuu taloudellisessa mielessä ja tilaratkaisuissa.

Mitä isompia liikeitä tehdään, sitä korkeampaa kattokorkeutta akrobaatit myös tarvitsevat. Varsinkin ryhmäakrobatia vaatii mahdollisimman korkean tilan korkeiden pyramidien ja heittojen vuoksi. Joidenkin liikkeiden harjoittelua varten akrobaatit voivat myös tarvita lonssivyön eli vyön, joka on kiinnitettynä köysillä ilma-kiinnityspisteisiin ja yksi henkilö lonssaa eli kiristää ja löysää köysiä pyramidin vieressä turvallisen pyramidin toteutuksen varmistamiseksi.

3.2 Ilma-akrobatia

Ilma-akrobaatiassa akrobaatit tekevät sirkusta jollakin välineellä, joka on kiinnitetty kiinnityspisteeseen katossa. Riippuen hieman ilma-akrobaatiavälineestä ja mitä sillä tehdään, tarvitsevat ilma-akrobaatit lajilleen suhteellisen korkean tilan harjoitteluun. Suosituksia on monia, mutta vähimmäiskorkeudet kiinnityspisteille ja näin ollen vapaalle korkeudelle pyörivät 5 metrin luokassa, mutta suositukset ovat lähempänä 6 metriä. Joitakin ilma-akrobatian alalajeja, kuten lentävää trapetsia varten suositukset ovat jopa 12 metrissä. Myöskin turvavaljaita ja -välineitä varten vapaan korkeuden päälle saattaa tarvita lisätilaa. Turvallinen ilma-akrobatia vaatii allensa myös erilaisia mattoja, jotka vievät korkeutta myös välineen alla. Erilaiset ja eripaksuiset matot soveltuvat erilaisiin harjoitteisiin. Ilma-akrobaatin välineitä voivat olla esimerkiksi vertikaaliköysi tai –kangas tai trapetsi.

Kattokiinnityksiä suunnitellessa kannattaa miettiä kuinka lähelle pisteet laitetaan toisistaan. Vähimmäissuosituksena paikallaan olevalle ilma-akrobaatialle on 2 metriä joka suuntaan. Mitä liikkuvampaa liikettä ilma-akrobaatiassa tehdään, esimerkiksi tanssitrapetsilla pyörien, sitä enemmän tilaa vaaditaan ympärille turvallisuuden takaamiseksi. Tämä vaatii allensa myös suuremmat tai laajemmat patjat. Kiinnityspisteen ympärillä oleva tila kannattaa huomioida jo kiinnityspisteiden suunnitteluvaiheessa, koska kiinnityspisteen luominen vaatii rahaa ja ammattitaitoa.

Osa ilma-akrobaatiavälineistä tarvitsee myös useamman kiinnityspisteen, joihin väline laitetaan kiinni ja osa vain yhden. Esimerkiksi kankaalle tarvitaan yleensä yksi kiinnityspiste ja trapetsille 2 kiinnityspistettä lähellä toisiaan. Millaiset kiinnityspisteet tai kiinnitysmahdollisuudet sirkustilaan kannattaa siis luoda? (Simplycircus.com ja Kosonen 2010, 44.)

3.3 Jongleeraus

Jongleeraus vaatii vapaata korkeutta tilassa sitä enemmän, mitä korkeampia heittoja heitetään. Aloittelijoille voi sopia tavallinen huonekorkeuskin, mutta heti kun heitot ja liikkeet kasvavat, kattokorkeutta saatetaan helposti tarvita 4-5 metriä, jollei enemmänkin heittojen korkeudesta riippuen. Jonglöörit vaativat myös harjoittellessaan ympärilleen tilaa, jotta epäonnistuneet heitot tai liikkeet eivät osuisi viereiseen harjoittelijaan.

Riippuen harjoitettavasta liikkeestä, tilaa vaaditaan enemmän tai vähemmän. Paikallaan olevat liikkeet saattavat vaatia muutaman metrin turvavälin, kun taas suuremman liikeradan ja kovemman liikenopeuden liikkuvat liikkeet saattavat vaatia kokemuksen mukaan jopa 10 metrin turvavälin harjoittelussa.

3.4 Tasapainolajit

Tasapainolajeista löysä ja kireä nuora sekä nykyään yleistynyt slackrope vaativat myös kiinteät kiinnityspisteet lattiaan tai lattianrajaan seinään, selviää Jouni Kivimäen haastattelussa 27.4.2017. Toki markkinoille on tullut myös joitakin omilla jaloilla seisovia vaihtoehtoja, mutta kiinnityspisteet ovat monipuolisia eri käyttötarkoituksia varten. Väline jännitetään kiinnityspisteiden väliin niin, että harjoittelijan on mahdollista tehdä liikkeitä jännitetyllä köydellä tai vaijerilla. Kireä nuora on saanut vakiopituuden 13 metriä samanpituudesta leveästä maneesista, mutta nykyään muitakin vaihtoehtoja on olemassa erilaisia tiloja varten. (Kosonen 2010, 44) Nuora vaatii seisoakseen jalat eli podestit, joita on olemassa eri korkuisia ja muotoisia erilaisia mieltymyksiä varten. Nuoran voi tuki myös kiinnittää tilaan diagonaaliin, mikäli tilassa on sille suunnitellut kiinnityspisteet.

Monia muita tasapainolajeja, kuten tasapainopalloja, rolabolaa, yksipyöräisiä ja tikkaita voi tehdä hyvin monessa tilassa, jossa vain on tasainen lattia. Harjoittelua helpottaa, mikäli lattia ei luista välineen alta. Montaa tasapainolajia helpottaa aluksi myös esimerkiksi puolapuut tai balettitangot (kiinteällä ja tukevalla kiinnityksellä), joista voi ottaa tukea, kunnes tasapaino kehittyy. Käsilläseisonta voidaan myös laskea esimerkiksi tasapainolajiksi ja sitäkin voi harjoitella hyvin monenlaisessa tilassa. Mikäli käsilläseisontaa harjoitellaan tapeilla tai korokkeella, pitää myös huolehtia varsinkin matalan tilan korkeuden riittävydestä, jotta jalat eivät osu kattoon.

3.5 Muut sirkuslajit

Tolppa eli kiinalainen tolppa on yleensä kumilla tai vastaavalla pintamateriaalilla päällystetty tolppa vertikaalisti, joka on kiinnitetty kattoon ja lattiaan. Tolppia on monesti kaksi vierekkäin mahdollistaen tolppalta toiselle työskentelyn. Kiinnitystapoja on

muutamia. Tolpan voi kiinteästi kiinnittää lattiaan ruuvaten ja kattoon erilaisten kiristimien avulla. Myös liinoilla nuoran/mataliin kiinnityspisteisiin liinoilla kiristettävät tolpat toimivat hyvin. Muutamia malleja löytyy myös itsestään seisovilla painavilla pohjilla, mutta mitä korkeammaksi tolppa nousee, sitä tukevamman kiinnityksen se vaatii.

Trampoliinivoimistelua varten vaadittava kattokorkeus on monesti myös turvallisuusseikka, jota ei voi jättää huomiotta. Korkeissa hyppyissä katto saattaa tulla liian lähelle matalissa tiloissa ja näin vaarantaa voimistelijan turvallisuuden. Myös trampoliinin reuna-alueet olisi hyvä varmistaa turvallisiksi. Jousien päällä olevat pehmusteet ovat ehjät ja mitään kovia ja teräviä esineitä ei olisi heti trampoliinin vieressä. Aloittelijoille ja aloittelijoiden vetäjille ovat kokemuksen mukaan helppokäyttöisempiä ja turvallisempia maan tasaan sijoitetut trampoliinit, joita esimerkiksi telinevoimistelijat käyttävät. Mikäli trampoliinivoimistelua harjoitetaan seinää vasten, tulee seinän olla kokemuksen mukaan tasainen. (Kosonen 2010, 44.)

Trampoliinien yhteydessä/läheisyydessä voi olla myös volttimonttu, eli monttu, joka on täynnä vaahtomuovipaloja. Trampoliinilta voi harjoitella erilaisia akrobatialiikkeitä monttuun tai jopa ilma-akrobatiapisteet voivat olla montun päällä ja näin monttua voi käyttää putoamisalustana. Toki silloin muu montun käyttö yhtä aikaa ei ole suotavaa turvallisen harjoittelun takaamiseksi. (Kosonen 2010, 42.) Muista nykyään yleisistä sirkuslajeista Cyr-rengas vaatii tasaisen lattian, joka ei luista renkaan alla. Cyr-renkaan pinnoitus tietenkin myös vaikuttaa asiaan.

Sirkustaiteessa on monia välineitä, jotka ovat kooltaan isoja tai suorastaan valtavia. Tällaisia ovat esimerkiksi rhönrad-pyörät, venäläinen keinu ja muut mitä kekseliäämmät rakennelmat, joita sirkuskulttuurin mukaan keksitään, rakennetaan itse tai teetetään. Yleisesti ottaen mitä suurempi väline, sitä enemmän tilaakin tarvitaan ja monesti myös sitä suuremmat turvallisuusvaatimukset. Isot välineet vaativat myös paljon säilytystilaa. (Kosonen 2010, 44)

3.6 Oheisharjoitteluvälineet ja ulkona harjoittelu

Monessa sirkuslajissa, kuten akrobatiassa, ilma-akrobatiassa ja tolppa-akrobatiassa, on oleellisessa osassa myös liikkeen avustus turvallisesti sekä harjoittelijalle sekä avustajalle. Tämän voi tehdä joko käsin tai apuvälineitä käyttämällä. Kuten aiemmin jo mainittu, pyramidien varmistaminen lonssin avulla on suotavaa. Lonssivyötä voi käyttää

tukena monen lattia-akrobatian liikkeen opettelussa, kuten volteissa, myös ilman lonssin kiinnitystä kattoon vaan käsin lonssivyötä käyttämällä. Monimuotoiset patjat, kuten volttikaaret säästävät myös avustajaa ja antavat hyvän ja turvallisen harjoitteen patjojen avulla. Turvallinen avustaminen vaatii harjoittelua, silmää liikkeiden oikeille liikeradoille sekä oikeanlaista tekniikkaa. Monet sirkusharrastajat ja ammattilaiset harjoittavat myös voimalajeja kerätäkseen voimaa sirkuksen vaatimiin liikkeisiin.

Monia sirkuslajeja voi harrastaa myös ulkona. Suomessa tämä on pääasiassa kesäaikaan. Akrobatiaa voi harjoitella sisätilojen lisäksi rantahietikolla, korkeus- ja seiväshyppypaikoilla urheilukentillä, uimahyppytelineet rannoilla miksei pehmeällä nurmikolla tai lumihangessa. Valittu harjoitustila tulee turvallisuuden vuoksi kuitenkin siistiä roskista ja suurista kivistä tai muista harjoittelua vaikeuttavista ja vaarantavista elementeistä. (Rinnevuori 2014, 10.)

Slacklinen tai löysän nuoran virittäminen puiden väliin on mahdollista oikeanlaisilla välineillä sekä puiden kunnon tarkastuksella. Ilma-akrobatiaa on myös mahdollista harrastaa ulkona, toki turvallisuussyistä tämä ei yleensä ole suositeltavaa. Kiinnittämällä tai ripustamalla välineen puuhun tai siltaan, täytyy olla hyvä ymmärrys voimista, joita ilma-akrobatiassa syntyy. Tämmöisiä kiinnityksiä ei suositella tekemään ollenkaan, mutta kun niitä kuitenkin suosituksista huolimatta tehdään, täytyy ne olla ammattilaisen kiinnittäjän tekemät, jolla on selkeä ymmärrys ja osaaminen erityisesti puihin ja muihin ulkoisiin rakennelmiin kiinnittämisestä. (Firetoys.co.uk)

4 KIINTEÄT RAKENTEET SIRKUSTILASSA

Sirkustilan kiinteisiin rakenteisiin kannattaa sijoittaa useampi ajatus ennen niiden toteuttamista. Kiinteiden rakenteiden rakentaminen kannattaa tehdä huolella ennen kaikkea työturvallisuuden vuoksi ja jälkikäteen kiinteiden osien muokkaaminen sirkustilassa on yleensä hankalampaa tai Esa Pukeron mukaan välillä jopa mahdotonta. Kiinteät rakenteet tulee suunnitella niin, että niiden lujuus ja vakaus ovat käytön edellyttämää tasoa ja määräysten mukaiset. (Rakennustieto Oy 2008, 17).

Useat lait säätelevät remontointia ja rakentamista ja ne pitää ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Keskeisimpiä niistä ovat maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL), työturvallisuuslaki, sähköturvallisuuslaki ja tilaajavastuulaki. (Opetusministeriö, Suomen Keilailuliitto ry ja Rakennustieto Oy 2011, 12.) Tässä opinnäytetyössä perehdymme vain pintapuolisesti näihin ja painotamme sirkuksen erityisvaatimuksia tilassa. Esa Pukeron muistiinpanojen ja haastattelun mukaan varsinkin rakennusvaiheessa on tärkeää tunnistaa, mitä asioita voi tehdä itse ja mitkä rakennustekniset asiat täytyy jättää ammatti-ihmisen rakennettavaksi, esimerkiksi sähkötyöt.

4.1 Lattiat

Sirkustilassa voi olla monenlaisia lattiamateriaaleja. Se voi olla betonia, laminaattia tai esimerkiksi muovimattoa. Tilan käytön kannalta tärkeää on kuitenkin, että materiaali sopii hyvin kyseisen tilan käyttötarkoitukseen. Yleisissä tiloissa kova ja luistamaton materiaali ovat turvallisimpia. Harjoitustilaan betoni on materiaalina hyvin kestävä, mutta kova, joten se vaatii harjoittellessa tarpeeksi patjoja päällensä turvallisuuden takaamiseksi. Tosin liikuteltavaa katsomoa on helpointa kuljettaa myös joustamattoman betonin päällä Jouni Kivimäen mukaan ja mikäli tilaan tarvitsee jossain kohtaa lisätä kiinnityspisteitä lattiaan, on ne helppo porata suoraan betoniin. Tosin Kososen mukaan lähes kaikki lajit vaativat hiukan joustoa, jota tuo esimerkiksi koolattu puulattia. (Kosonen 2010, 47).

Laminaatti on helppo puhdistaa ja on käytön kannalta hiukan turvallisempi pelkältään, mutta riippuen laminaatista, se saattaa kokemuksen mukaan olla sirkuksen tarkoituksiin jopa pehmeää. Monet sirkusvälineet saattavat aiheuttaa siihen lommoja ja kulumaa, jolloin sen käyttöikä ei välttämättä ole kaikista pisin. Muovimatto on hyvin monipuolinen pitonsa ja joustonsa vuoksi. Erityisesti tasapainolajeihin muovimatto on monesti toimiva

vaihtoehto. Muovi kuitenkin joustaa suhteessa betoniin ja laminaattiin paljon, joten tämä saattaa vaikeuttaa suurempien ja painavampien välineiden käyttöä ja kantamista.

4.2 Kattokorkeus, seinät ja värit

Kuten aiemmin sirkuslajeja tarkastellessa todettiin, tarvittava kattokorkeus riippuu paljon sirkustilassa harjoiteltavien lajien sisällöstä. Ryhmäakrobatia, ilma-akrobatia sekä jongleeraus vaativat esimerkiksi useammin korkeamman tilan, kuin esimerkiksi tasapainolajit tai cyr-rengas. Kivimäki kertoo, ettei tila saa olla myöskään sen tarkastuksen ja käytön kannalta liian korkea. Ilma-akrobatian kiinnityspisteet täytyy sijoittaa sellaiselle korkeudelle, että ne on mahdollista myös tarkistaa määrätysin väliajoin. Joko nosturilla (jolloin myös nosturille sopiva nosto-ovi on oleellisessa asemassa sen tilaan saamisen kannalta) tai työturvallisuuslakien mukaisilla tikkailla.

Esitystoiminnan kannalta musta tai tumma värityys ovat toimivimpia pintamateriaaleissa, mutta ne vievät helposti tilasta avaruuden ja valoisuuden tuntua, joten niitä kannattaa käyttää harkiten. Toki myös liian värikäs värimaailma saattaa esityskäytössä sekoittaa artistin, esimerkiksi jongleerausheittoja heittäessä, kun välinettä ei erota tilan väreistä. (Kosonen 2010, 47). Tilan hahmottamista helpottavat erilaiset väri-, kontrasti- ja materiaalivalinnat korostusta vaativien rakenteiden, rappusten, ovien tai kylltien kohdalla. (Kilpelä 2013, 17). Oman kokemukseni mukaan verhoilla tilaa saa myös jaettua suojaisemmaksi ja niillä saa tuotua tunnelmaa, lämpöä ja akustisia ratkaisuja tilaan.

Peilit eivät ole sirkustilassa välttämättömät, mutta ne saattavat helpottaa esimerkiksi taiteellista suunnittelutyötä kokemukseni mukaan. Peilejä ostettaessa kannattaa hankkia urheilukalvolla varustetut peilit, jotka eivät rikkoudu kokonaan, mikäli lasiin tulee särö. Mikäli yritys, jolta pelit tilataan, myös asentaa ne, on vastuu peilien kunnollisesta kiinnityksestä yrityksellä, joka ne asentaa. Nykyään on myynnissä myös peilimalleja, jotka voi kääntää esiin, esimerkiksi puolapuut avaamalla. Tällaisia ratkaisuja käyttämällä säästyy tilaa ja tilasta tulee monipuolisempi.

4.3 Sirkuksen kiinnityspisteet

Jouni Kivimäki kertoi, että ilmakiinnityspisteitä suunniteltaessa kannattaa suosia mahdollisimman muunneltavissa olevia vaihtoehtoja. Ilma-akrobaatiassa syntyvät voimat

vaativat 10x varmuuden kiinnityspisteeltä (esimerkiksi 85kg painava mies vaatii 850kg kestävyden kiinnityspisteeltä), jolloin kiinnitykset kestävät jo hyvin pudotuksiakin. Nämä vahvuudet tulevat rakennuslain puolelta. Esimerkiksi sorin sirkuksella esimerkiksi strussirakenteet kestävät 1000kg 2m välein. Esa Pukeron mukaan kannattaa myös huomioida, että valokalustolle on omat kiinnityspisteet ja kohdat.

Yksittäiset kiinnityspisteet ovat pisteitä, joissa välinettä ei pysty helposti siirtelemään. Kiinnityspiste on rakennettu rakenteisiin niin, että siihen saa välineen kiinni vain sille suunniteltuun suuntaan, vain suunnitellulla tavalla. Vaikka pisteeseen voi olla helppo kiinnittää välinettä, sitä ei pysty siirtelemään ja muokkaamaan.

Muunneltavampia vaihtoehtoja ovat putkien asentaminen kattoon kiinni. Näin välineitä voi siirrellä putkia myöten haluttuun kohtaan. Käyttämällä pyöreänmallista putkea, ei hankaus kiinnitysvälineisiin ole niin kuluttava kuin neliönmallista putkea käyttämällä, mutta putken pitää olla ulkomitoiltaan paksumpaa materiaalia pyöreänmallisessa putkessa kuin neliönmallisessa saman kantavuuden saavuttamiseksi. Neliönmallista putkea käytettäessä kaikki terävät kulmat kannattaa suojata, jottei kiinnitysvälineet kulu varsinkin jatkuvassa käytössä.

Kolmantena vaihtoehtona voidaan kantaviin rakenteisiin kiinnitellä strussirakenteita ja näin kiinnityspisteitä pystyy suhteellisen helposti siirtelemään strusseja siirtelemällä. Mikäli tilassa on valmiiksi kantavat kattotuolit näkyvillä, voidaan rakennuspiirrustuksista selvittää voisiko suoraan kattotuoleihin tehdä kiinnitykset ilman erillisiä rakennelmia. Myös rakennusinsinööri voi käydä arvioimassa ja laskemassa tilannetta, mutta monesti rakennusten kestävyysien arvioiminen jälkikäteen on vaikeaa ilman piirrustuksia.

Nuoran kiinnityspisteiden tulisi kestää 2500kg-3000kg vedon vetosuuntaan. Vetosuunta riippuu kiinnityspisteiden sijainnista seinässä tai lattiassa, nuoran korkeudesta ja kuinka lähelle nuoran jalka eli podesti tulee kiinnityspistettä. Monesti on helpompaa asentaa nuoran kiinnityspiste lattiaan, jolloin nuoran vetosuunta on noin 45 asteen kulmassa lattiaan ja veto ei ole silloin niin suora. Lattiat ovat monesti myös betonia.

Seiniin kiinnitettävät kiinnityspisteet ovat monesti hankalia asentaa, sillä vetosuunta nuoralla on suoraan kiinnityspisteestä pois päin 90 asteen kulmassa, joka on pisteen heikoin suunta. Monesti seinät eivät ole myöskään betonia vaan esimerkiksi tiiltä, joka ei ole yhtä kestävä kuin betoni. Mitä ylempänä nuoran kiinnityspiste on verrattuna bodettiin, sitä vaikeampaa on myös saada bodesti seisomaan pystyssä ja sitä suurempi on nuoran luoma veto kiinnityspisteeseen. Markkinoilla on myös palkkeihin sijoitettavia

kiinnityspisteitä Mikko Rinnevuoren mukaan (18.10.2016), jotka pultataan pilareihin tai rakenteisiin kiinni pylvään reunoilta. Mikäli näitä aiotaan käyttää nuorakiinnityksiin, olisi tärkeää laittaa ne mahdollisimman alas.

Kiinnityspisteiden rakentaja on vastuussa urakastaan, mutta monesti rakennuksen jälkeen vastuu siirretään pisteen käyttäjille. Rakennettuja pisteitä täytyy tarkastaa ja huoltaa annettujen ohjeiden mukaan. Riippuen kiinnityspisteiden käyttöasteesta, on tarkastusväli muutamasta viikosta puoleen vuoteen. Pasi Warsell ja Jouni Kivimäki ovat Suomessa nimiä, jotka rakentavat ja suunnittelevat sirkuksen kiinnityspisteitä. Myös rakennusfirma voi rakentaa kiinnityspisteet, mikäli heille osataan selittää hyvin vaadittu tarve, mutta monesti rakennusfirmat eivät halua ottaa vastuuta ihmiskiinnityksiin rakennetuista pisteistä.

Kivimäki muistuttaa, että kiinnityspisteiden korkeutta suunnitellessa kannattaa suunnitella myös pisteiden huolto ja mahdollinen uusien välineiden kiinnitys. Millä keinoin kiinnityspisteisiin ylletään? Rakennuslain mukaan yli 3m korkeille tikkaille nousu on kielletty. Myös nostimien käyttöä säätelevät rakennuslaki. Nostimet ovat kalliita ylläpitää, huoltaa ja tarkastuttaa. Kätevimpiä siis käyttäjän kannalta ovat pisteet, joita käytettäessä ihmistä ei tarvitse nostaa ilmaan, vaan joita voi käyttää köysiä kiristämällä ja löysäämällä ja kiinnittää ne yllettävissä oleviin kiinnityspisteisiin, esimerkiksi nuoraa varten rakennettuihin kiinnityspisteisiin.

4.4 Valaistus

Valaistus on tärkeä osa sirkustilan turvallisuutta ja suunnittelua. Yleisvalaistuksella voidaan hoitaa monet muut tilat, kuin varsinaiset harjoitustilat, mutta harjoitustiloja varten valaistukseen kannattaa kiinnittää enemmän huomiota. Kyltit ja opasteet kannattaa sijoittaa hyvin valaistuun kohtaan ja sellaisille väripinnoille, että ne ovat helposti havaittavissa. (Opetusministeriö, Suomen Keilailuliitto ry ja Rakennustieto Oy 2011, 54.)

Sirkustilan valaistus riippuu paljon harjoitettavien lajien valikoimasta. Pääsääntönä on hyvä muistaa, etteivät valot saisi häikäistä harjoittelijaa ylös katsottaessa. Esimerkiksi jonglöörien saattaa olla vaikeaa havaita välinettä huonosti tai liian kirkkaasti valaistussa ympäristössä ja akrobaatin suorittaessa liikettä, voivat vahvat tai muuttuvat valot esimerkiksi esitystilanteessa vaikuttaa turvalliseen suoritukseen. Myös tasapainolajeissa kiintopisteen pitäminen saattaa olla esiintyjälle tärkeää näköaistin

ollessa tärkeimmässä asemassa tasapainoistillemme, joten on hyvä huomioida valaistus niin, etteivät valot häikäise ja esiintyjä näkee pitää tasapainonsa.

Valaistus kannattaa suunnitella myös niin, ettei se olisi esimerkiksi ilma-akrobaatin tiellä tai jonglöörien välineiden ulottuvissa korkeissa heitoissa. Valaistuksen turvallinen sijoittaminen ehkäisee vaaratilanteita harjoittelun aikana. Kivimäen mukaan on hyvä muistaa, että valaistus ja varsinkin vanhemman malliset esiintymisvalot kuumenevat helposti käytettäessä, joten ilma-akrobatia tai verhot, pitää pitää tarpeeksi kaukana kuumenevista välineistä paloturvallisuuden vuoksi.

4.5 Ilmanvaihto

Liikuntaan tarkoitettujen tilojen ilmanvaihto tulee olla hyvä. Liikuttaessa ja hikoiltaessa kehon lämpötila nousee ja mikäli huoneilman lämpötila on myös korkea, kehon lämpötilan palautus normaaliksi on hitaampaa. Toki myös liian viileässä huonoilmassa lihakset eivät lämpene yhtä nopeasti ja lämmittelyn merkitys korostuu myös turvallisuuden aspektista. Normaalin huoneilman lämpötila on 19 - 22 astetta. Isoissa sirkustiloissa, joissa on suuria ikkunoita, auringon paiste ikkunoista nostaa lämpötilaa, ilman kunnollisia verhoja. Kivimäen mukaan valaistus valoista riippuen saattaa nostaa tilan lämpötilaa.

4.6 Äänentoisto ja akustiikka

Mikäli tilassa aiotaan käyttää musiikkia tai kuvaa opetuksen tai esitysten apuvälineenä, kannattaa AV- ja äänentoistojärjestelmä suunnitella jo muita kiinteitä osia suunnitellessa. Harjoitustila voidaan varustaa äänentoistojärjestelmällä, ja kaiuttimilla sopiviin kohtiin. Kannattaa suunnitella äänentoisto myös niin, että se toimii mahdollisissa esitystilanteissakin tarvitulla voimakkuudella ja laadulla ja sitä pystytään ohjaamaan halutusta paikasta. Esitystoimintaa ajatellen myös mikserin ja ohjainten paikka kannattaa Esa Pukeron mukaan suunnitella etukäteen.

Sirkustilan akustiikkaan vaikuttavat tilan koko, muoto ja pintamateriaalit. Pehmeät materiaalit vaimentavat ääntä ja kovat taas heijastavat sitä. Akustiikkaan vaikuttavat katon, lattian ja seinien ääntä heijastavat tai heijastamattomat pinnat. Huoneen pintoihin voidaan lisätä asentamalla eri pintoihin äänenvaimennusmateriaalia, joka estää äänen

heijastumisen pinnalta. Tätä kutsutaan huonevaimennuksen lisäämiseksi. (Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry 2011, 39.) Sirkustiloihin voidaan lisätä äänenvaimennusmateriaalia erilaisilla ”pehmeillä” pinnoilla sirkustilassa, kuten verhoilla ja matoilla tai erilaisilla akustiikkalevyillä pintoihin. (Kilpelä 2013, 19).

4.7 Sähkö- ja verkkojärjestelmät

Suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon asennettavien järjestelmien, kuten valaistuksen, ilmastoinnin sekä muiden mahdollisten sähkölaitteiden energiankulutus. Erilaisten järjestelmien tulee noudattaa viranomaisten antamia vaatimuksia sekä sähkösuunnittelultaan sekä energiankulutukseltaan. Huolellinen suunnittelu säästää energiaa ja ennen kaikkea rahaa ja pidentää jopa monien laitteiden käyttöikää. Yksi oleellisimmista seikoista pienlaitteiden sähkönsäästöissä on mielestäni niiden sulkeminen, kun niitä ei käytetä. Saisiko tilaan mahdollisesti jopa katkaisijaa, joka sulkee virran halutuista pistorasioista, silloin kun tila on suljettuna, esimerkiksi yöaikaan? Kosteissa tiloissa vettä säästävät kalusteet ja mahdolliset sähkölaitteet säästävät myös vesilaskua. (Opetusministeriö, Suomen Keilailuliitto ry ja Rakennustieto Oy 2011, 48, 53.)

Kun tilaan suunnitellaan valaistus- sekä äänijärjestelmää, kannattaa Esa Pukeron muistiinpanojen mukaan huomioida myös kuinka paljon sähköä tarvitaan, sillä varsinkin valon vaatimat määrät ovat usein suuria ja mihin kohtaan tilaa. Valolle ja äänelle tulisi olla omat sähköverkot. Tarvittavan kaapeloinnin paikat kannattaa suunnitella myös ennakkoon ja miettiä, mitä toteutetaan langattomasti. Montako verkkoa tilaan tarvitaan, missä ne sijaitsevat ja mitkä ovat niiden nopeudet?

4.8 Esteettömät tilat

Lähivuosina liikuntapaikkarakentamisessa on keskitytty hyvin paljon myös esteettömien tilojen toteutukseen, jotta tilat soveltuisivat mahdollisimman monelle liikkujalle. Esteettömät liikuntatilat avaavat ovia suuremmalle yleisölle ja harrastajakunnalle ja sen terveysvaikutukset ovat positiivisia. Esteettömyys sirkustilassa mahdollistaa myös liikkumis- ja toimintaesteisen liikunta-alan ammattilaisen työllistymisen. Liikkumis- ja toimintaesteisillä henkilöillä tarkoitetaan henkilöitä, joiden kyky liikkua, hahmottaa, muistaa, toimia, ymmärtää tai kommunikoida on rajoittunut pysyvästi tai tilapäisesti

sairauden tai vamman takia. Liikkumis- ja toimintaesteisiä on Suomessa noin puoli miljoonaa. (Kilpelä 2013, 1 - 2.)

Esteettömän ympäristön ja suuremman sirkustilan käyttäjäkunnan suunnittelu toteutetaan hyvällä kaavoituksella ja rakennussuunnittelulla. Monella liikkumisesteisellä on käytössään liikkumisen apuvälineitä, kuten pyörätuoli, kepit, sauvat tai tuet ja näiden välineiden esteetön käyttö yleisissä tiloissa on tärkeää. Liikkumisesteiselle on tärkeää väljät tilat käytävillä ja tiloissa sekä tasoerojen välttäminen. Myös lastenvaunut soveltuvat hyvin kulkemaan tilassa, joka on varustettu pyörätuolin käyttäjälleen soveltuvalla leveällä kulkuväylällä. Nämä leveät kulkuväylät ovat myös suurien sirkuselementtien, kuten patjojen kannon ja kuljetuksen kannalta tehokkaita. Tukikaiteet käytävillä sekä eri tasoiset istuimet käytävillä palvelevat myös erilaisia käyttäjiä. Kova, tasainen ja luistamaton pintamateriaali kulkuväylillä on turvallinen käyttäjälle. Erilaiset yllättävät esteet pitäisi saada kulkuväyliltä myös pois, jotta ne eivät hankaloita kulkemista. Mahdolliset tasoerot voidaan tasoittaa loivilla liuskoilla ja hissillä, jotka täytyvät olla kuitenkin selkeästi merkittyjä ja huomattavissa. (Kilpelä 2013, 8 - 11.)

Erilaiset käyttäjäryhmät vaativat hiukan erilaisia tiloja. Yleisimpiä esteettömyydestä hyötyviä ryhmiä ovat liikkumisesteiset, näkö-, kuulo-, ja kehitysvammaiset henkilöt sekä pitkäaikaissairaat ja helposti allergisoivat ja hengityssairauksista kärsivät ihmiset. Tiloja toteuttaessa on hyvä ottaa nämä ryhmät huomioon, varsinkin, jos tiloissa aiotaan järjestää toiminnallista toimintaa näillä ryhmille. Selkeät suorakulmaiset ja helposti hahmotettavat pohjaratkaisut ja tilat ovat helpoimpia kuulo- ja kehitysvammaisille henkilöille. Myös opaskoiralle rauhallinen paikka tuntien ajaksi voi olla järjestetty kuulovammaista henkilöitä varten. Näkövammaisille auditiivinen (kuuloon perustuva) informaatio on myös tärkeää ja siksi opaskylteissä voi olla kirjoitus kohokirjaimin tai pistekirjoituksin informaation jakamiseksi. Nämä kyltit ovat tärkeitä myös paloturvallisuuden kannalta ja niiden toimivuus tulisi tarkistaa säännöllisesti. Kylttien toistuminen johdonmukaisesti ja tarpeeksi useasti auttavat kehitysvammaisen toimintaa. Kuulovammaisille henkilöille on tärkeää hyvä akustiikka ja äänentoisto tilassa ja ylimääräisen taustamelun vaimentaminen. Häikäisemätön valaistus helpottaa sekä kuulovammaisen, sekä näkövammaisen toimintaa. Hyvä ilmanlaatu auttaa pitkäaikaissairaiden jaksamista sekä hengityssairauksista kärsiviä. Kalusteiden ja patjojen kosketuspinnat eivät saa olla allergisia reaktioita aiheuttavia ja monet huonekasvit sisätiloissa ovat allergisoivia ja keräävät pölyä. (Kilpelä 2013, 9 - 11.)

4.9 Sirkuslajien ja -tuntien sijoittelu tilaan

Eri lajien sijoittelu samaan tilaan, joko yhtäaikaaisesti tai eri aikaan samassa tilassa harjoitellen, pitää tehdä huolella ja monia seikkoja huomioiden. Suurimmat niistä ovat rakenteellisia. Riippuen kiinnityspisteiden sijainneista saadaan nuoralle sekä ilma-akrobatialle selkeät paikat, joita ei välttämättä voida hirveästi muuttaa kiinnityspisteiden määrästä riippuen. Samassa salissa tapahtuvat toiminnot tulee asetella mahdollisimman kauas seinistä sekä toisista toiminnoista. Kaikki, mihin harjoittelijat voivat satuttaa itsensä, täytyy siirtää sivuun tai suojata pois käyttäjän ulottuvista. (Rinnevuori 2014, 10.)

Monet kysymykset liittyvät myös mielestäni tuntisuunnitelmaan. Voiko salissa ohjata samaan aikaan akrobatiaa ja ilma-akrobatiaa, vai onko tilaa vain toiselle kerralla? Kuinka järjestää sali siten, että mahdollisimman montaa lajia pystyy harjoittelemaan yhtä aikaa? Tuntien sisältöä, harjoittelijoita ja aikataulutusta muuttamalla saadaan tilasta myös mahdollisimman toimiva mahdollisimman monelle käyttäjälle. Mikäli tuntien välissä pitää järjestää salia tai vaihtaa eri välineitä saliin, saatetaan tämä joutua huomioimaan jo päivän alussa: jos esimerkiksi pystytetty nuora estää ilma-akrobatiapisteille pääsyn nosturilla, voi nuoran joutua purkamaan alas ylimääräisen kerran päivän aikana. Isojen välineiden, kuten putoamisalustojen säilytys vaikuttaa myös niitä vaativien lajien sijoitteluun. Varsinkin lapsiryhmien kanssa suurten välineiden kantaminen kaukaa on haastavaa.

5 YLEISET TILAT

Sirkustoiminnan sujuvaa käyttöä varten tarvitaan myös yleisiä tiloja. Osa näistä säädöksistä ovat lakisääteisiä, esimerkiksi työturvallisuuslaki, ja saattavat päivittyä lainsäädännön ja erilaisten säädösten muuttuessa.

5.1 Käyttäjien yleiset tilat

Pukeutumistilat, wc-tilat ja suihkut sekä miehille ja naisille ovat välttämättömät. (Kosonen, 2010, 48) Jalkineiden jättäminen niille osoitetuille telineille eteis-/aulatiloihin säästää Suomen sääolosuhteissa sisämateriaalien kestävyyttä, kun kura ja kivet eivät pääse eteistä pidemmälle. Vaatteiden tai henkilökohtaisten tavaroiden säilytystä ajatellen pukuhuoneissa olevat kaapit tai salin reunalla oleva tila tai hyllyt kannattaa myös huomioida. Aikataulutamalla tunteja niin, ettei yleisissä tiloissa ole ruuhkaa, saa tilan tuntumaan mielestäni myös isommalta ja toimivammalta.

5.2 Säilytystilat ja varastointi

Suurin ongelma monissa koululiikuntatiloissa, kuten myös sirkustiloissa on kokemukseni mukaan säilytys tai säilytystilojen puutos. Tavarat tulisi olla lähellä helposti käyttöön otettavissa, mutta kuitenkin poissa tieltä. Säilytystilojen suuruutta ja merkitystä ei kannata ollenkaan vähätellä ja toimiva, järjestetty tila vaatiikin jatkuvaa henkilökunnan sitoutumista järjestyksen ylläpitoon. Suurien esineiden ja patjojen säilytys vaatii enemmän tilaa, kun taas pienemmät tavarat, kuten pallot ja keilat, vaativat omat säilytysjärjestelmänsä selkeästi merkityillä paikoilla. Selkeät pelisäännöt välineiden käytöstä auttavat käyttäjän vastuun tuntemista käyttämiensä välineiden laittamisesta takaisin paikoilleen.

5.3 Muut tilat

Monesti tiloissa on myös jonkinlainen aulatila/vastaanotto, esimerkiksi lasten vanhempien ajanviettoa varten lasten tuntien aikana tai maksujen vastaanottoa varten. Mikäli kassa sijoitetaan aulaan, helpottaa, jos se on tuloväylän varrella helposti

havaittavissa ja jos siltä pystyy tarkastelemaan mahdollisimman paljon koko sirkustilaa. Toki viralliset asiat voi hoitaa myös toimistotiloissa, mikäli sellaiset löytyy paikanpäältä. Monessa isommassa sirkustilassa on ohessa myös pajatilat, sillä monenlainen välineiden korjaus ja oma rakentelu kuuluvat hyvin vahvasti sirkusperinteisiin. Esitystoimintaa silmällä pitäen myös puvustamo tai vaatteiden säilytystilat ovat oleelliset suuremmissa paikoissa. Isoimmissa sirkusaulatiloissa on monesti myös kahvio kassan yhteydessä tai harrastukseen liittyviä oheistuotteita tai varusteita myytävänä. (Kosonen 2010, 48. ja Opetusministeriö, Suomen Keilailuliitto ry ja Rakennustieto Oy 2011, 44.)

Ensiaputarvikkeet tulee pitää selkeästi näkyvillä mahdollisia tapaturmatilanteita varten ja jokaisen työntekijän ja harrastajan tulee tietää, missä ne sijaitsevat. Kylmäpussien tulee olla kylmässä ja puhelin ja hätänumero 112 tarvittaessa ulottuvilla hätätilanteita varten. Sirkusta harjoitellessa tulisi muistaa, että yksin harjoittelu ei ole suositeltavaa, vaan jopa vaarallista. Ensiapukoulutus on tärkeä osa henkilökunnan koulutusta. Esteetön kulku harjoitustiloihin on tärkeää myös tapaturmien kannalta Esa Pukeron muistiinpanojen mukaan.

Lain 32-36 §:ssä on säännöksiä työpaikan rakenteista, kuten materiaaleista, ilmanlaadusta, tilavuudesta, valaistuksesta, kulkureiteistä ja uloskäynneistä. Työpaikalta tulisi löytyä myös asianmukaiset ja riittävät peseytymis-, pukeutumis- ja henkilöstötilat sekä henkilökunnan että asiakkaiden käyttöön. (Saloheimo 2016, 98.)

Yleiseen siisteyteen kuuluu, että käytävät, kulkuväylät, poistumistiet ja työskentelytasot pidetään siisteinä ja puhtaina. Tilassa on tarvittava määrä roskakoreja ja tavaroille on oma paikkansa ja säilytystilansa. Pölyt, lika ja roskat siistitään tilasta säännöllisesti. Siivouksen tarve on riippuvainen työpaikan olosuhteista ja sirkuksen tapauksessa tilan käyttöasteesta. (työsuojelu.fi) Mikäli tiloissa on erilliset tekniset tilat, tulisi ne sijoittaa erilleen muista käyttäjille avoimista tiloista ja poissa käyttäjien kulkureiteiltä. Tila täytyy olla selkeästi merkitty ja siihen tulisi olla suora ja tilava yhteys maan tasossa. (Opetusministeriö, Suomen Keilailuliitto ry ja Rakennustieto Oy 2011, 43.)

Mikäli toiminta ulottuu sirkustilan ulkopuolelle esimerkiksi esiintymisten ja muualla tapahtuvan opetuksen puitteissa ja välineitä tarvitsee siirrellä tilasta ulos ja takaisin sisään, pitää huomioida varsinkin suuria tavaroita varten esteetön kulku saliin ja ulos. Kuljetusajoneuvon ajaminen ovien läheisyyteen auttaa mielestäni paljon tavaroiden pois viemisestä ja takaisin tuomisesta. Isojen nosto-ovien tai vastaavan nostettavan tai avattavan suuren oven omistaminen tilassa, helpottaa tavaroiden siirtelyä. Vaikka

tavaroita ei tulaisikaan viemään tilasta pois, pitää jokainen tavara kuitenkin jollain keinoin saada tilaan sisään tavaraa ostettaessa.

6 MUUT SIRKUSTILAA KOSKEVAT TOIMINNOT

Monia sirkustilan toimintoja säätelee rakennuslaki, sillä varsinkin ihmisen ripustamiseen ei ole omaa lakiansa. Paljon myös sovelletaan tätä lakia onnettomuuksien sattuessa. Lisäksi on olemassa muita lakeja ja säädöksiä erilaisia toimintoja varten, joita käytetään sirkustilassa tai sirkustoiminnassa. Osa näistä säädöksistä ovat lakisäätteisiä, esimerkiksi työturvallisuuslaki, ja saattavat päivittyä lainsäädännön ja erilaisten säädösten muuttuessa. Käsittelemme niistä tässä keskeisimpiä.

6.1 Työturvallisuus

Työturvallisuudessa painopiste on tapaturmien ennakoinnissa. Ennakoivalla työturvallisuudella tarkoitetaan turvallisen työpaikan varmistamista ennen varsinaisen toiminnan alkamista ja tilan käyttöönottoa. Mitkä ovat potentiaalisia vaaran paikkoja työpaikalla ja kuinka niiden ehkäisemiseen varaudutaan? Ennakoimalla saadaan turvallisuuden takaamisesta tehokkaampaa ja edullisempaa.

Työturvallisuuslaissa (12§) on erilaisia säädöksiä työolojen suunnittelusta. Työn ja työolojen täytyy olla turvallisia ja terveellisyyksivaikutukset täytyy ottaa huomioon työympäristön rakenteita, tiloja ja välineitä suunnitellessa. Nämä säädökset ovat voimassa niin uusien rakenteiden kuin myös korjausten ja muutosten suunnittelussa. Suunnittelussa on hyvä ottaa huomioon myös henkilökunnan näkökulma ja osaaminen sekä käsiteltävä suunnitelmat henkilökunnan kanssa laissa erikseen säädetyllä yhteistoiminnalla. Mahdollisten hätätilanteiden varalta työnantajan on huolehdittava asianmukaisesta varautumisesta, sekä henkilökunnan koulutuksessa ja hätätilanteiden harjoittelussa, että työturvallisuuslaissa säädetyissä hälytys-, turvallisuus- ja pelastusvälineistä.

Henkilökunnan fyysiset ja psyykkiset edellytykset tulee ottaa huomioon työtä suunnitellessa (13§). Työn kuormittavuuden tulee olla henkisesti ja fyysisesti tasapainossa työntekijän edellytysten kanssa. Työ täytyy suunnitella niin, että työntekijän terveys ei vaarannu. (Saloheimo, 2016, 96-100) Hyvä konkreettinen esimerkki tästä on esimerkiksi akrobatia avustamisen apuvälineet kuten erimuotoiset patjat, jotka vähentävät avustajan työtä ja ovat monesti myös turvallisempia vaihtoehtoja.

6.1.1 Henkilökunnan koulutus

Laissa säädetään myös työntekijän edellytykset työhönsä ennakoivasti, jotta työskentely olisi turvallista henkilökunnalle. Tässä kohtaa myös henkilökunnan ajan tasalla oleva koulutus tulee tärkeään asemaan. Sirkuksen kannalta tärkeitä seikkoja ovat sirkustilan työntekijöiden koulutus kaikkien sirkusvälineiden asianmukaiseen käyttöön ja tuntemukseen.

6.1.2 Ensiapu

Ensiavulla tarkoitetaan loukkaantuneen tai sairaskohtauksen saaneen välitöntä henkistä tai fyysistä avustamista. Tavoitteena on estää vammojen paheneminen tai uusiutuminen. Työpaikan ensiapuvalmiudella tarkoitetaan tarpeeksi usean työntekijän valmiutta ja osaamista auttaa ensiapua tarvittavassa tilanteessa. Työpaikalla tulee olla toimintaohjeet onnettomuuden sattuessa, sekä tarvittavat ensiapuvälineet. Ensiapuvälineet tulevat olla työpaikalle riittävät ja tarkoituksenmukaiset. Säilytys tulee olla hyvässä järjestyksessä helposti otettavissa ja pienemmät ensiapuvälineet tulee pitää puhtaina esimerkiksi ensiapukaapissa, telineessä tai pakissa. Ensiapuvälineet tulee merkitä asianmukaisilla opasteilla ja välineille tulee olla nimetty tarkastaja työpaikalla. (Punainenristi.fi)

Työnantajan tulee huolehtia työpaikalla ensiapu- ja pelastustehtävistä vastaavista työntekijöistä, sillä sirkuksen luonteeseen kuuluvat helposti loukkaantumiset. (Saloheimo s.101) Oleellisessa asemassa on ensiapukoulutus, jonka voi käydä järjestetyllä kurssilla tai tilata vaikka työpaikalle järjestettäväksi. Suomen punainen risti on järjestänyt koulutuksia jo vuodesta 1885 alkaen, mutta tähän SPR:n tarjoamaan koulutukseen pohjautuvia koulutuksia järjestetään nykyään monella eri taholla. Ensiapukoulutuksia on eri tasoisia vaatimustason mukaan, esimerkiksi EA1- ja EA2 –koulutukset ja koulutus suositellaan uusittavaksi noin 3 vuoden välein. (Spr-ensiapukoulutus.fi)

6.2 Paloturvallisuus

Nykyisessä lainsäädännössä ei määrätä kohteita, joihin paikallinen pelastuslaitos tekee palotarkastukset. Tarkastettavat kohteet ja niiden tarkastusväli määritellään alueen

mahdollisten riskien perusteella ja yritys- ja laitoskohteiden omistajille tai haltijoille ilmoitetaan tarkastuksesta etukäteen postitse tai puhelimitse. Mikäli kohteen käyttötarkoitus tai kävijämäärä muuttuu oleellisesti, eli kuten monesti sirkustilan käyttöönotettaessa käy, tehdään tilaan ylimääräinen palotarkastus. (Pirkanmaanpelastuslaitos.fi)

Jokaisen yhteisön ja yrityksen tarvitsee huolehtia työntekijöidensä turvallisista työolosuhteista ja samalla myös huolehtia työntekijöiden sitoutumisesta yhteisen turvallisen työympäristön luomiseen. Työnantaja huolehtii työntekijöiden riittävästä koulutuksesta erilaisten vaara- ja onnettomuustilanteiden ennaltaehkäisyyn ja toimimiseen ja henkilökunnalla tulee olla mahdollisuus turvallisuuskoulutukseen. Erityisesti sirkussalin varustelun kannalta on turvallisuuskoulutus sirkustilaa koskien koko henkilökunnalle erittäin tärkeää. Mikäli tilassa käytetään paljon väliverhoja tai verhoja esityksissä, on ne hyvä palosuojata palonsuoja-aineella, joita myydään esimerkiksi verkkokaupoissa.

Jokaisen yrityksen pitää laatia pelastussuunnitelma, jossa analysoidaan mahdolliset riskit ja yritetään ennaltaehkäistä niitä. Pelastussuunnitelmasta tulee myös selvittää, miten toimia onnettomuustilanteissa. Mikäli sirkustilassa järjestetään yleisötilaisuuksia eli esitystoimintaa, tulee järjestäjän laatia pelastussuunnitelma näitä varten. Mahdollisia leirejä järjestettäessä järjestäjän on laadittava tilapäismajoitusta koskeva pelastussuunnitelma. Pelastuslaitosten sivuilta löytyy hyvin ohjeita ja materiaaleja, joita voi käyttää hyödyksi turvallisuussuunnitelmaa ja tilaa laatiessa. (Pirkanmaanpelastuslaitos.fi/) Esa Pukero muistuttaa myös pelastussuunnitelman läpikäymisestä henkilökunnan kanssa.

6.3 Muut viralliset ilmoitukset

Terveysturvallisuuslain §13 mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä kirjallinen ilmoitus kunnan terveysturvallisuusviranomaiselle viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista avoimen kuntosalin tai muun liikuntatilan käyttöönotosta. Sama ilmoitusvelvollisuus pätee myös, mikäli toiminta muuttuu olennaisesta. Ilmoituksesta pitää selvittää toiminnanharjoittajaa tai toimintaa koskevat terveyshaittojen arviointia varten tarvittavat tiedot. Mikäli sirkustilan yhteydessä on myynnissä elintarvikkeita esimerkiksi kahviossa, sovelletaan elintarvikkelain mukaisia säädöksiä.

6.4 Sirkusvarusteiden huolto ja seuranta

Työvälineiden ja laitteiden, tässä tapauksessa sirkusvälineiden, rakenteellinen turvallisuus on tärkeää välineiden asianmukaisen käytönkin kannalta ja työturvallisuuden näkökulmasta. (Saloheimo 2016, 101). Sirkusvälineitä ostaessa on hyvä muistaa myös välineen monipuolisuus ja turvallisuus asianmukaisilla merkinnöillä materiaaleista sekä tarvittaessa välineen vetolujuuksista. Kiipeilyvälineissä, joita käytetään paljon sirkusvälineiden kiinnityksiin, on merkittynä selkeät vetolujuudet välineen eri suuntiin sekä käyttöohjeet mukana. Tarvittaessa vialliset välineet tulee poistaa käytöstä tai korjata. Esa Pukeron muistiinpanojen mukaan myös vialliset tekniset välineet, kuten johdot ja kaapelit, täytyy poistaa käytöstä sähköiskuvaaran vuoksi.

Kokemukseni mukaan monia välineitä ostettaessa välineen mukana tulee yksityiskohtaiset ohjeet välineen huoltoon ja tarkastusta varten. Sirkusväline-esimerkkinä on Firetoys:n verkkokaupasta ostettu rengastrapetsi, jonka mukana tulee tarkistus kaavake, jota seuraamalla voi tarkistaa välineen turvallisuuden. Esimerkkikohtina kaavakkeessa on esimerkiksi välineen iän ja käyttöasteen tarkistus. Onko väline ollut käytössä yli 300 tuntia tai ollut käytössä yli 5 vuotta? Onko metallisissa osissa halkeamia, erityisesti liitoskohdissa? Onko välineessä havaittavissa korroosiota esimerkiksi sen kiinnityskohdassa? Onko koko väline saman muotoinen kuin ostettaessa? Mikäli joku kohdista ei läpäise testiä, täytyy väline poistaa käytöstä. Välineiden tarkastukset tulisi merkata kirjallisesti muistiin ja tehdä käyttöasteen mukaan tarvittavan usein. Välineen käyttöönottopäivä sekä sen käyttötuntien merkitseminen ylös auttavat välineen tarkastusta ja huoltoa.

7 LOPPUPOHDINTA SIRKUSTILAN TILARATKAISUISTA

Sirkuksen tilaratkaisut ovat hyvin spesifejä ja niiden ratkaiseminen vaatii ammattitaitoa ja koordinoitukykyä. Tärkeässä asemassa ovat kyseisen sirkustilan tarpeiden kartoitus ennakkoon, tilan järkevää käyttöä ja sijoittelua ajatellen ja varsinkin taloudellisessa mielessä. Monet tilaan liittyvät ratkaisut vaativat tietoa ja tutkimista markkinoilta löytyvistä rakennusteknisistä ratkaisuihin sekä välineiden turvallisuusvaatimuksista. Osa näistä pitää selkeästi jättää ammattilaisten hoidettavaksi turvallisuussyistä ja erilaisten säädösten ja lakien vuoksi. On tärkeää seurata annettuja säädöksiä, sekä välineiden ohjeistuksia niitä käytettäessä.

Muiden liikunta-alojen taustani vuoksi tutkin erityisesti sirkuksen lajien ja tilan käyttäjätyyppien tarpeita sirkustilalta ja selvitin, kuinka monet asiat hoituivat myös käytännössä. Monet näistä seikoista ovat sirkusten ammattilaisten käytännön tietotaitoa, jota ei löydy kirjoitettuna materiaalia. Siksi käytin myös alan ammattilaisten haastatteluja materiaalinani. Jotkin asiat taas ovat säädösten ja lakien alaisia, joita ei välttämättä tule heti edes ajatelleeksi sirkustunteja vain ohjatessa. Varsinkin, koska sirkus alana on niin monimuotoista, eikä sitä voi soveltaa suoraan teatteri-, tanssi- tai liikunta-alalle.

Lisäksi käytin apuna omaa kokemustani sirkusopiskelijana käyttämistäni sirkustiloista ja oman tilan luomisesta yrittäjänä. Eniten painottaisin tutkimukseni pohjalta ammattitaitoa, joka sirkustilan työntekijöillä sekä suunnittelijalla tulisi olla sirkuksen saralta. Tämän ammattitaidon tulisi pohjautua innostukseen ja mielenkiintoon oppia uutta ja harjoitella turvallisesti ja tutkia asioita oma-aloitteisesti sirkuksenkin alati kehittyvällä alalla.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2009. Turvallinen elämä lapsille ja nuorille, Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. Helsinki: Yliopistopaino.

Sauli Kosonen. 14.12.2010. Liikunnan ja taiteen synteesi – Sirkustoiminnan tilat Turun Kupittaaanpuistoon. Diplomityö. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto. Valvoja Lauri Louekari.

Opetusministeriö, Suomen keilailuliitto ry, Rakennustieto Oy. 2011. Keilahalliopas – Opetus- ja kulttuuriministeriö, Liikuntapaikkajulkaisu 99. Tampere: Tammerprint.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAA ry ja Rakennustieto Oy. 2013. Esteettömät sisäliikuntatilat, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Liikuntapaikkajulkaisu 106. Tampere: Tammerprint Oy.

Rakennustieto Oy. 2008. Infra RYL 2006, Infrarakentamisen yleiset laatuvaatimukset, Osa 4 Liikunta- ja virkistyspaikkojen rakenteet. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Mikko Rinnevuori. 2014. Lattia-akrobatian perusteet. Suomen nuorisosirkusliitto. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Jorma Saloheimo. 2016. Työturvallisuus, Perusteet, vastuu ja oikeusturva. Liettua: BALTO print.

Suomen rakennusinsinöörien liitto RIL ry. 2011. RIL 243-4-2011, Rakennusten akustinen suunnittelu, teollisuustilat. Saarijärven Offset Oy: Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry.

Verkkolähteet

Finlex. Elintarvikelaki. Viitattu 22.5.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023>

Finlex. Terveysturvallisuuslaki. Viitattu 22.5.2017.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763#L4P13>

Pirkanmaan pelastuslaitos. Palotarkastus. Viitattu 5.5.2017.
<http://www.pirkanmaanpelastuslaitos.fi/Pirkanmaa-132>

Pirkanmaan pelastuslaitos. Valvontasuunnitelma 2017. Viitattu 5.5.2017.
http://www.pirkanmaanpelastuslaitos.fi/js/upload/1489060509_valvontasuunnitelma_2017.pdf

Pirkanmaan pelastuslaitos. Yrityksille ja yhteisöille. Viitattu 5.5.2017.
<http://www.pirkanmaanpelastuslaitos.fi/Pirkanmaa-114>

Simply circus. So you want an aerial point at your studio? Viitattu 28.4.2017.
<http://www.simplycircus.com/sites/default/files/An%2Baerial%2Bpoint%2Bat%2Byour%2Bstudio.pdf>

Suomen punainen risti. Kurssi ensiavun asiantuntijalta. Viitattu 5.5.2017. <http://www.spr-ensiapukoulutus.fi>

Työsuojeluhallinnon verkkopalvelu. Järjestys ja siisteys. Viitattu 5.5.2017. <http://www.tyosuojelu.fi/tyoolot/tyoymparisto/siisteys-ja-jarjestys>

Työsuojeluhallinto. Ensiapuvalmius työpaikoilla. Viitattu 5.5.2017. https://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/tyosuojeluhallinnon_opas__ensiapuvalmius_tyopaikoilla.pdf